

„Gdańsk-Oliwa - zespół pocystersko-katedralny”

Zespół pocystersko-katedralny w Gdańsku-Oliwie jest przykładem zabytku o szczególnym znaczeniu dla kultury i dziedzictwa polskiego. Całość założenia obejmuje teren dawnego klasztoru cystersów z kościołem pw. Trójcy Świętej (obecnie katedrą), część rezydencjonalną oraz parkową.

Opactwo oliwskie ukształtowane w okresie XII - XVIII w. to unikat o wysokim walorze autentyczności. Jego podstawowy zrąb pochodzi ze średniowiecza. Już wówczas powstał zachowany do dzisiaj układ przestrzenny charakterystyczny dla reguły cysterskiej, w którym obok kościoła klasztornego występuje kompleks klasztoru z krużgankami i wirydarzem, budynki gospodarcze przynależne konwentowi i opatowi, mur klasztorny z bramą, kościół parafialny z cmentarzem przez wieki znajdujący się pod cysterskim patronatem. W okresie nowożytnym wzniesiono opacki zespół rezydencjonalny z pałacem, oranżerią i ogrodem.

Stylistycznie i programowo, architektura świątyni klasztornej nawiązuje do wielkich ceglanych realizacji gotyckich Pomorza Zachodniego, Danii i Północnych Niemiec, chociaż zachowały się w monumentalnej gotyckiej strukturze także elementy pierwotnego romańskiego układu. O niezwykle wysokiej randze artystycznej tego kościoła świadczą

bogate, zachowane niemal w stu procentach, wyposażenie i wystrój autorstwa najznamienitszych artystów doby manieryzmu i baroku działających na Pomorzu: Abrahama van den Blocke, Hermana Hana, Jana Wulffa z Ornety i in.

Oprócz wskazanych wartości zespołu, atutem jest także siła oddziaływania estetycznego na otaczającą przestrzeń spotęgowana ścisłym związkiem z krajobrazem naturalnym lesistych wzgórz morenowych oraz z zielenią komponowaną dawnego ogrodu opackiego.

Oliwski klasztor jest postrzegany jako najwcześniejszy krzewiciel kultury muzycznej na Pomorzu. To za sprawą miejscowych cystersów na te ziemie wszedł chorał gregoriański, w murach klasztoru spisana została Tabulatura Oliwska, a dla klasztornej kapeli komponował najślynniejszy oliwski kompozytor przeor Urban Müller.

Opactwo jest miejscem o szczególnej randze historycznej poprzez związek z istotnymi wydarzeniami oraz ważnymi postaciami historycznymi. Jest to najstarsza na Pomorzu Gdańskim fundacja klasztorna namiestników gdańskich z ramienia Piastów, dla których była pierwszym krokiem na drodze zdobycia samodzielności politycznej i tytułu książęcego. Od czasu powstania była nekropolią rodu (spoczywają tu władcy Pomorza Gdańskiego: Sambor I, Mściwój, Świętopełk i Mściwój II), później - miejscem spoczynku kolejnych opatów, a w ostatnich dziesięcioleciach - również biskupów. W Oliwie i dla Oliwy powstały dokumenty, które stanowią dla Pomorza Gdańskiego najstarszą grupę źródeł pisanych. W 7 października 1587 r. król Zygmunt III Waza podpisał w Oliwie *Pacta conventa*, a w dniu 3 maja 1660 r. w Małym Refektarzu nastąpiło podpisanie traktatu między Rzeczpospolitą a Szwecją zwanego pokojem oliwskim. Tradycja upamiętniania tego wydarzenia trwa w Oliwie do dziś, Sala Pokoju jest jednym z pomieszczeń muzeum diecezjalnego. W Oliwie gościli m.in.: Przemysław II, Kazimierz Jagiellończyk, Zygmunt III Waza, Władysław IV i jego małżonka Ludwika Maria Gonzaga, Jan Kazimierz, August II i August III. W ten ciąg tradycji wpisują się także dwie wizyty papieża Jana Pawła II. Obecnie Oliwa odgrywa istotną rolę w świadomości społecznej. Dawny kościół klasztorny jest nieprzerwanie związany z kultem, jako serce archidiecezji gdańskiej skupia najważniejsze wydarzenia religijne, patriotyczne i artystyczne.

Opracowanie NID